

Konkurrenzsyntax I: Auswertung Altalbanisch

(I) Textkorpus: Buzuku, „Meshari“ (Missale), fol 30-fol 50.

Literatur:

Kolë ASHTA, Leksiku historik i gjuhës shqipe I, Shkodra 2000.

Eqrem ÇABEJ, „Meshari“ i Gjon Buzukut (1555), Botim kritik, 2. Bde., Tirana 1968.

Eqrem ÇABEJ, Gjon Buzuku dhe gjuha e tij (= Studime gjuhësore 6), Prishtina 1977.

Angela CIRRINCIONE, Sintassi albanese degli antichi scrittori, Roma 1968.

Zuzana FINGER, Albanisch *që* – Funktion und Leistung, ZfBalk 26, 1990, S. 29-42.

Stuart E. MANN, An Historical Albanian-English Dictionary, London 1948.

(II) Tabellen

(1.) **Überblick über die Konkurrenzsituation:** In der Tabelle findet sich jeweils die für das gewählte Korpus ermittelte Anzahl der Belege. Die in eckiger Klammer folgende Zahl verweist auf die der Tabelle folgenden Beispielsätze.

[Anm. Das den altalbanischen Texten eigene Graphem □ [u, y] ist hier vereinfacht als *ü* wiedergegeben].

Polyfunktionalität →	Subjekt	Objekt	Lokal	Temporal		
				GZ	VZ	NZ
Konkurrent ↓						
ohne Konjunktion	15[1]	59[2]				
<i>a</i> Fragepartikel		1[3]				
<i>ashtü qi</i> „so daß“						
<i>ç</i> „was“		1[4]				
<i>dierje</i> „bis“						3[5]
<i>dierje kur</i> „bis“						2[6]
<i>ënbas-si</i> „nachdem“					2[7]	
<i>jo si</i> „nicht wie“						
<i>jo pors</i> „nicht wie“						
<i>ku</i> „wo(hin)“		2[8]	2[9]			
<i>kur</i> „als, wenn“				31[10]		
<i>kush</i> „wer“	4[11]	3[12]				
<i>mā se</i> „als“						
<i>në</i> „wenn“				1[13]		

<i>në mos</i> „damit nicht; wenn nicht“						
<i>parë-se</i> „bevor“						3[14]
<i>për-sā</i> „bis“						1[15]
<i>përse</i> „weil; damit; so daß; wie“						
<i>por-sā</i> „bis“						1[16]
<i>porsi</i> „wie“						
<i>qi</i> „daß; was; damit; so daß“	1[17]	10[18]				
<i>qish</i> „was auch immer“		20[19]				
<i>qysh</i> „bis“				1[20]		
<i>sā</i> „wieviel; solange, gerade als; wenn; so wie“		1[21]		4[22]		
<i>se</i> „daß; wenn; weil; damit; wie“	6[23]	76[24]		1[25]		
<i>se kaha</i> „woher“		1[26]				
<i>se kush</i> „wer“		1[27]				
<i>se në</i> „falls, wenn“						
<i>silli</i> „welcher“	1[28]					
<i>si</i> „wie; als; nachdem“		1[29]		24[30]	3[31]	
<i>tek</i> „wo; bei“			3[32]			
<i>teke</i> „ob“		1[33]				
<i>tuk</i> „wo“			1[34]			
Infinitiv	4[35]	60[36]				
AcI		11[37]				
Gerundiv				35[38]	20[39]	
Summe	30	248	6	97	25	10

Polyfunktionalität →	Kaus.	Final	Kond.	Kons.	Modal
----------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Konkurrent ↓					Vgl.
ohne Konjunktion		3[40]			
<i>a</i> Fragepartikel					
<i>ashtü qi</i> „so daß“				2[41]	
<i>ç</i> „was“					
<i>dierje</i> „bis“					
<i>dierje kur</i> „bis“					
<i>ënbas-si</i> „nachdem“					
<i>jo si</i> „nicht wie“					1[42]
<i>jo porsî</i> „nicht wie“					1[43]
<i>ku</i> „wo(hin)“					
<i>kur</i> „als, wenn“					
<i>kush</i> „wer“					
<i>mā se</i> „als“					1[44]
<i>në</i> „wenn“			33[45]		
<i>në mos</i> „damit nicht; wenn nicht“		1[46]	2[47]		
<i>parë-se</i> „bevor“					
<i>për-sā</i> „bis“					
<i>përse</i> „weil; damit; so daß; wie“	48[48]	74[49]		1[50]	2[51]
<i>por-sā</i> „bis“					
<i>porsî</i> „wie“					58[52]
<i>qi</i> „daß; was; damit; so daß“		8[53]		1[54]	
<i>qish</i> „was auch immer“					
<i>qysh</i> „bis“					
<i>sā</i> „wieviel; solange, gerade als; wenn; so wie“			1[55]		1[56]
<i>se</i> „daß; wenn; weil; damit; wie“	2[57]	3[58]			8[59]

<i>se kaha</i> „woher“					
<i>se kush</i> „wer“					
<i>se në</i> „falls, wenn“			1[60]		
<i>silli</i> „welcher“					
<i>si</i> „wie; als; nachdem“					15[61]
<i>tek</i> „wo; bei“					1[62]
<i>teke</i> „ob“					
<i>tuk</i> „wo“					
Infinitiv		88[63]			
AcI					
Gerundiv	4[64]	6[65]	1[66]	2[67]	79[68]
Summe	54	183	38	6	166

- [1] (Buz fol. 48v) HS Ind.Aor.: NS Ind.Aor.
E ù bā sā vdiq i vobegü, e kle shpëm ën engjëjshit ëndë gjī të Abra<a>mit;
„Und als es geschah, daß der Arme starb, wurde er von den Engeln in den Schoß Abrahams getragen.“
- [2] (Buz fol. 49) HS hinje: NS Ind.Prs.
Hinje, ù këtu jam gatī.
„Siehe, daß ich hier bereit bin.“
- [3] (Buz fol. 49) HS Imp.: NS Ind.Prs.
e shih a janë shëndosh të tū vëllazënë e dhentë,
„Und sieh nach, ob deine Brüder und die Schafe gesund sind.“
- [4] (Buz fol. 40v) HS Ind.Prs.: NS ç + Ind.Prs.
nukë lypen 'ta ç'anshtë të tite,
„sie verlangt nicht, was ihr gehört.“
- [5] (Buz fol. 30) HS Konj.Prs.: *dierje* + Konj.Prs.
Për të vërtetë ù juve thom se këjo farë mos të shkonjë dierje gjithë këto mos jenë.
„Wahrlich ich sage euch, daß diese Generation nicht vergeht, bis dies alles geschieht.“
- [6] (Buz fol. 32v) HS Imp.: HS *dierje kur* + Konj.Prs.
E për kaqë jū mos gjykoni as-ëndonjë kafshë parë herrësë, dierje kur të vinjë Zot'ynë;
„Und deshalb richtet nicht vor der Zeit, bis der Herr kommen wird.“
- [7] (Buz fol. 37v) HS Ind.Aor.: NS *ënbas-si* + Ind.Aor.
E ënbas-si kle e treta ditë e gjetnë ëndë klishët
„Und nachdem es der dritte Tag war, fanden sie ihn im Tempel.“
- [8] (Buz fol. 49) HS Ind.Prs.: NS *ku* + Ind.Impf.
e gjet një nieri, se ai nukë dij kù üij, për një fushë,
„Und ein Mann fand, daß der nicht wusste, wohin er auf dem Feld ging.“
- [9] (Buz fol. 37) HS Ind.Aor.: NS *ku* + Konj.Prs.
E tue{e} ënbëliedhunë gjithë krenëtë e priftënet e shkruositë e popullit, pyeti ata kù Krishti të lindee.

- „Und nachdem er alle Hohepriester und Schriftgelehrte des Volks versammelt hatte, fragte er sie, wo Christus geboren werden soll.“
- [10] (Buz fol. 43v) HS Ind.Prs.: NS *kur* + Ind.Prs.
e të i lypinj por-si lypën barī grigjnë e tī kur anshtë ëndë viedmis dhendet tī kur janë për-da<a>të,
 „und ich werde sie beobachten, wie der Hirte seine Herde beobachtet, wenn er inmitten seiner Schafe ist, die zertreut wurde.“
- [11] (Buz fol. 40v) HS Konj.Prs.: NS *kush* + Ind.Prs.
Kush kā veshë me ëndigluom, ëndiglonjë.
 „Wer Ohren hat, um zu hören, der soll hören.“
- [12] (Buz fol. 47v) HS Ind.Prs.: NS *kush* + Ind.Prs.
e s'a<n>shhtë kush mundë mundnjë d'madhit faqesë s'ate.
 „Und es gibt keinen, der der Macht der Größe Deines Angesichts widersteht.“
- [13] (Buz fol. 44v) HS Ind.Prs.: NS *në* + Ind.Prs.
E në del një shpirt i pëganë ën nierit, e vete ëndër-për dhët me lypunë të pushuom tue mos e gjetunë.
 „Und wenn der unreine Geist aus dem Menschen hinausfährt, (dann) geht er über die Erde, um Ruhe zu suchen, indem er sie (aber) doch nicht findet.“
- [14] (Buz fol. 49v) HS Konj.Prs.: NS *parë se* + Ind.Prs.
e të haë, për-se ai të të bekonjë parë se vdes.
 „Und er wird es essen, damit er dich preisen wird, bevor er stirbt.“
- [15] (Buz fol. 44) HS Imp.: NS *për-sā* + Ind.Prs.
Lypëni t'enë Zonë për sā gjindetë:
 „Sucht den Herrn, bis ihr ihn findet.“
- [16] (Buz fol. 45v) HS Ind.Prs.: NS *por-sā* + Ind.Prs.
por sā ü vete, një tjetërë për-para muo hīn.
 „Bis ich (hin)komme, steigt (schon) ein anderer vor mir hinein.“
- [17] (Buz fol. 37v) HS Ind.Prs.: *qi* + Ind.Prs.
Qish anshtë qi jü më kërkoni?
 „Was ist (das), daß ihr mich sucht?“
- [18] (Buz fol. 46v) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Ind.Prs.
O Zot, ti qi shëh na qi jemi ën gjithë vërtudje me<e>nguom,
 „O Herr, Du, der Du siehst, daß wir bar aller Kraft sind.“
- [19] (Buz fol. 41) HS Ind.Aor.: NS *qish* + Ind.Prs.
E tue gjegjunë shumicënë se shkonjinë, pyeti qish anshtë ata.
 „Und als er hörte, daß die Menge vorbeiging, fragte er, was das ist.“
- [20] (Buz fol. 43v) Adverbiale/temporal/nachgestellt/konjunkional: HS Ind.Perf.: NS *qysh* + Ellipse
e jü gëzoni regjëninë qi juve anshtë trajtuom qysh së zanët së shekullit.
 „Und erfreut euch am Reich, das euch erschaffen worden ist, seit Beginn der Welt.“
- [21] (Buz fol. 40v) HS Konj.Prs.: NS *sā* + Ind.Prs.
E{e} ü në klofsha profetë, e ü të dī sā punë të misteriet janë, e ü të dī gjithë kshijëtë e t'inë Zot; e ü të këm gjithë fë, asthü qi ü të derpërtonj gjithë maltë, e të mos këm karitat, asgjā nukë jam.
 „Und wenn ich Prophet wäre und ich wüsste wieviel Mühe die Mysterien sind und ich wüsste alle Geheimnisse Gottes, und ich hätte allen Glauben, so daß ich alle Berge versten könnte, wäre ich nichts.“
- [22] (Buz fol. 44) HS Imp.: NS *sā* + Ind.Prs.
theritëni sā anshtë afërë.
 „Ruft (ihn), solange er nahe ist.“
- [23] (Buz fol. 48v) HS Ind.Impf.: NS *se* + Ind.Impf.

- Më ëndihee se dielli e ana e një-ënbë-dhietë iij muo ënfalishnë.*
 „Mir schien, daß die Sonne und der Mond und elf Sterne mich anbeteten.“
- [24] (Buz fol. 47) Objekt/Akkusativobjekt/nachgestellt/konjunkional: HS Ind.Aor.: NS se + Konj.Prs.
E ü juve thashë se jü të vdisni ëndë kuatëtë tuoj;
 „Und ich habe euch gesagt, daß ihr in euren Sünden sterben werdet.“
- [25] (Buz fol. 41v) HS Konj.Prs.: NS se + Ind.Prs.
mā se një fjalë thuo, e të jetë shëndoshunë sherbëtori em.
 „Aber wenn Du ein Wort sprichst, wird mein Diener gesund werden.“
- [26] (Buz fol. 38) HS Ind.Prs.: NS se kaha + Ind.Prs.
E ënbas-si starisfati e kërkoi ijëtë ish bām venë, e nukë dij se kaha vien;
 „Und nachdem der Vorkoster gekostet hat, daß Wasser zu Wein geworden war, wusste er nicht, woher es kam.“
- [27] (Buz fol. 46) HS Ind.Prs.: NS se kush + Ind.Prs.
E ai nukë dij se kush anshtë;
 „Und er wusste nicht, wer es ist.“
- [28] (Buz fol. 37-37v) HS Konj.Prs.: NS sija + Ind.Prs.
e për-të-rimit të mendsë s'aj, për-se jü të mundë merii e sija anshtë vollundetja e t'inë Zot,
 „Und durch die Erneuerung eures Geistes, damit ihr verstehen werdet, welches der Wille unseres Herrn ist.“
- [29] (Buz fol. 49) HS Ind.Impf.: NS si + Konj.Prs.
E lypninë si të munda zinjinë, ma druonjinë shumicënë; për-se ate ënbanjinë profetë.
 „Und sie überlegten, wie es möglich wäre, ihn zu ergreifen, aber sie fürchteten die Menge, weil sie ihn für einen Propheten hielten.“
- [30] (Buz fol. 37v) HS Ind.Aor.: NS si + Ind.Aor.
E si ü ënbaruonë ditë e festësë ata me kthiem, ënbet djalëtë Jezu ëm Jeruzalem.
 „Und als das Fest endete, um zurückzukehren, blieb Jesus in Jerusalem.“
- [31] (Buz fol. 48v) HS Ind.Aor.: NS si + Aor.II
E si ü pat kallëzuom, edhe t'et kallëzoi;
 „Und nachdem er es erzählt hatte, erzählte er es auch dem Vater.“
- [32] (Buz fol. 41v) HS Imp.: NS tek + Ind.Prs.
ma yinie arë e vistarë ënbë qiellt, tek as tinja as të ëndryshkëtitë nukë e bre;
 „Sondern sammelt Schätze im Himmel, wo weder Motte noch Rost sie zerfressen.“
- [33] (Buz fol. 43) HS Ind.Impf.: NS teke + Konj.Prs.
e atë lutishnë, tekë të mundë i përkisnë fontë e petëkut tī.
 „Und sie baten ihn, ob es möglich wäre, daß sie den Saum des Kleides berühren.“
- [34] (Buz fol. 44v) HS Ind.Prs.: NS tuk + Ind.Aor.
ü kthenj më shtëpī t'eme, tuk dola
 „Ich kehre in mein Haus zurück, wo ich hinausgegangen war.“
- [35] (Buz fol. 40v) HS Ind.Perf.: NS Infinitiv
Juve anshtë dhanë me njohunë kafshëtë e t'inë Zot të klishëvet;
 „Euch ist gegeben, die Geheimnisse Gottes zu wissen.“
- [36] (Buz fol. 30v) HS Konj.Prs.: NS Infinitiv
për-se na të dimë me dhanë rëspostë atyne qi na kanë dërguom.
 „Damit wir wissen, Antwort zu geben denen, die uns geschickt haben.“
- [37] (Buz fol. 47v) HS Ind.Aor.: NS Infinitiv
deliberoü me na shelbuom nē
 „Er hat bestimmt, uns zu erretten.“
- [38] (Buz fol. 37v) HS Ind.Prs.: NS Gerundiv
E fort tue pa<a>të, ata bainë maravejë,

- „Und als sie ihn sehen, wundern sie sich sehr.“
- [39] (Buz fol. 41v) HS Ind.Prs.: NS Gerundiv
E tue i për-gjegjunë, çenturjoni i thotë:
 „und nachdem er ihm zugehört hatte, sagte er zu ihm.“
- [40] (Buz fol. 48v) HS Imp.: NS Konj.Prs.
*e dërgo Laxarinë të lagnjë gjishtnë mǎ të vogëlinë ënd'ujë, për-se ai a të më refreskon
 gluhënë t'eme, për-se ü vinj munduom ëndë këte flakë.*
 „Und schicke den Lazarus, damit er die Fingespitze ins Wasser eintauchen wird,
 damit er mir meine Zunge erfrischen wird, weil ich in dieser Flamme gequält werde.“
- [41] (Buz fol. 39v) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Konj.Prs.
E pr'ashtü jü ridhni asthü qi për gjithë mëndyrë t'a kini.
 „Und deshalb läuft, so daß ihr ihn auf jeden Fall haben werdet.“
- [42] (Buz fol. 39v) HS Ind.Prs.: NS *jo si* + Konj.Prs.
e asthü lëftonj, jo si të lëftonje me nierit;
 „Ich kämpfe so, nicht wie (wenn) ich mit einem Mann kämpfte.“
- [43] (Buz fol. 39v) HS Ind.Prs.: NS *jo por-si* + Konj.Prs.
ü ashtü riedh, jo por-si të mos jeshe segür;
 „Ich laufe so, nicht wie (wenn) ich nicht sicher wäre.“
- [44] (Buz fol. 44v) HS Konj.Prs.: NS *mǎ se* + Ellipse
e të mos i epetë shenjë, mǎ se të Jonësë profetë.
 „Und es wird ihnen kein [anderes] Zeichen gegeben werden, als [das Zeichen] des
 Propheten Jonas.“
- [45] (Buz fol. 38v) HS Konj.Prs.: NS *në* + Ind.Prs.
për-se ti në bafsh këta ti të{i} <ën>bëliedhsh thëngjij për-ënbī krye të tī t' ëndhezunë.
 „Darum, falls du das machst, sammelst du feurige Kohlen auf seinem Haupt.“
- [46] (Buz fol. 32v) HS Imp.: NS *në mos* + Opt.
*O Zot, qi ti shove tre djelmet flakënë e zjarmit, afërë neve na ep hīrr sherbëtorëvet
 tuve, në mos na diektë flaka e kuatëvet.*
 „O Gott, der Du den drei Jünglingen die Feuerflamme besänftigt hast, gib uns deinen
 Dienern Gnade, damit uns die Flamme der Sünden nicht verbrenne.“
- [47] (Buz fol. 30v) HS Ind.Prs.: *në mos* + Ind.Prs.
Për-se, prǎ, ti pagëzon në mos je Krishti, as Illia, as profetë ?
 „Warum also taufst Du, wenn Du nicht Christus bist, noch Elias, noch ein Prophet?“
- [48] (Buz fol. 40) HS Ind.Prs.: NS *për-se* + Ind.Prs.
Tÿ të ënbaston hiri em; për-se vërtutja emë ban perfet ën sëmundet.
 „Meine Gnade genügt dir, weil meine Kraft in der Schwäche vollendet wird.“
- [49] (Buz fol. 40) HS Ind.Prs.: NS *për-se* + Ind.Prs.
*m' a<n>shtë dhanë të munduomitë e mishit, engjëlli i Satanasit, qi më mundon, për-
 se ü mos madhështonem.*
 „Mir sind Qualen des Fleisches gegeben worden, ein Engel Satans, der mich quält,
 damit ich mich nicht erhebe.“
- [50] (Buz fol. 41) HS Imp.: NS *për-se* + Konj.Prs.
*e mos ep të zgjiedhunitë e tū ëndë e bdi<e>rë, për-se të i zotënonjë gjindja e üoj ën
 s'jetër fare.*
 „Und gib dein Erbe nicht der Schmach preis, so daß die Heiden darüber herrschen.“
- [51] (Buz fol. 41v) HS Imp.: NS *për-se* + Ind.Aor.
Zot, kujtoü, për-se ü për-para faqesë s'ate ü eca
 „Herr erinnere Dich, wie ich vor Dir wandelte.“
- [52] (Buz fol. 40) HS Ind.Prs.: NS *por-si* + Konj.Impf.
ü flas sǎ mundë njoh për fisi, por-si na t' ishnjim sëmunë.
 „Ich sage euch, so wie ich meine Herkunft kenne, wie wir schwach waren.“

- [53] (Buz fol. 44v) HS Imp.: NS *qi* + Opt.
Hīrr na ep, të lusmë, i mujtuni Zot, qi na ansi së shelbuomi na paçim të bāmetë;
 „Sei uns gnädig allmächtiger Herr, wir bitten Dich, damit wir die Werke des Heils haben mögen.“
- [54] (Buz fol. 48v) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Ind.Prs.
E për-ënbī gjithë këto kafshë ëndër jū e ëndër nē anshtë forcuom një e madhe gropë, qi ata qi ën nesh duonë me ardhunë tek ju s'mundnjënë,
 „Und darüberhinaus ist zwischen uns und euch eine grosse Kluft, so daß die, die von euch zu uns kommen wollen, es nicht können.“
- [55] (Buz fol. 38v) HS Imp.: NS *sā* + Ind.Prs.
E sā mundëni, bani të keni paq me gjithë kana, tue mos bām vendetë për vetë-vetëhenë.
 „Und wenn ihr es vermögt, macht, daß ihr mit allen Frieden habt, damit ihr selbst nicht Rache nehmt.“
- [56] (Buz fol. 40v) HS Ind.Impf.: NS *sā* + Ind.Prs.
ü në flase sā gluhë kanë nierëzitë e të engjëjet, e të mos kēm karitat, ü jam bām por-si një renb qi bije, o por-si një çinbalë për të gëzuom.
 „Wenn ich spräche, so wie die Menschen und die Engel Sprache haben, und ich hätte die Liebe nicht, (so) wäre ich gemacht wie ein Erz, das tönt oder wie eine Zimbel, um zu tönen.“
- [57] (Buz fol. 42v) HS Imp.: NS *se* + Ind.Prs.
Mos trenbi, se ü jam, kini shpënesë.
 „Fürchtet euch nicht, denn ich bin es, habt Mut.“
- [58] (Buz fol. 40) HS Ind.Aor.: NS *se* + Ind.Prs.
E për këta ü trī herrë luta t'enë Zonë se kë mundim dahetë ën meje;
 „Und deshalb habe ich dreimal den Herrn gebeten, damit diese Qual von mir weicht.“
- [59] (Buz fol. 44v) HS Ind.Prs.: NS *se* + Ellipse
mer shpirtinë t'em, për-se ü nukë jam mā i mire se të mī përind.
 „Nimm meinen Geist, weil ich bin nicht besser, als meine Eltern.“
- [60] (Buz fol. 41) HS Imp.: NS *se në* + Opt.
Kush e di, edhe ai se në mos ü konvertoftë e në mos i dhashtë të bekuomitë e tī për ënbrapa, sakrifikoni tue dhanë ostja t'inë Zot?
 „Wer weiß es, falls auch der sich bekehrt und falls er ihm seinen Segen gibt, segnet euren Herrn, indem ihr ein Opfer darbringt.“
- [61] (Buz fol. 45) HS Ellipse: NS *si* + Ind.Prs.
si shpirti i atet janë shpirtëna të mī, asthü shpirti i birit;
 „Wie die Seele des Vaters mir gehört, so (auch) die Seele des Sohnes.“
- [62] (Buz fol. 37v) Adverbiale/modal/nachgestellt/konjunkional: HS Ind.Aor.: NS *tek* + Subst.
e gjetnë ëndë klishët tek rij ëndër-mjed doktorëvet,
 „Und sie fanden ihn im Tempel beim Sitzen inmitten der Gelehrten.“
- [63] (Buz fol. 37) HS Ind.Prs.: NS Infinitiv
e na vijnë ate me e adoruom.
 „Und wir kommen, um ihn anzubeten.“
- [64] (Buz fol. 40) HS Ind.Prs.: NS Gerundiv
jü tue klenë t' urtë shufreni me zemërë të mirë ata qi janë të pā-ditunë.
 „Weil ihr klug seid, ertragt ihr gerne die, die ohne Wissen sind.“
- [65] (Buz fol. 37v) HS Ind.Aor.: NS Gerundiv
e si nukë e gjetnë ü kthyenë ëm Jeruzalem tue lypunë.
 „Und als sie ihn nicht fanden, kehrten sie nach Jerusalem zurück, um (ihn) zu suchen.“

- [66] (Buz fol. 30v) HS Konj.Prs.: NS Gerundiv
E Zot'ynë i shpënesësë ai juve ënbushhtë ën gjithë gazëmendi e ën paqi jü tue besuom
 „Und der Gott der Hoffnung erfülle euch mit aller Freude und Frieden, wenn ihr glaubt.“
- [67] Buz fol. 39) HS Ind.Impf.: NS Gerundiv
E ata maravejonishnë, tue thashunë:
 „Und sie wunderten sich, so daß sie sagten.“
- [68] (Buz fol. 31) HS Ind.Aor.: NS Gerundiv
E tue i ü për-gjegjunë, engjëlli tha:
 „Und indem er ihr antwortete, sprach der Engel.“

(2.) Matrixverben und davon abhängige Konkurrenten

2.1. Matrixverben bei Objektsätzen

Konkurrent →	Summe	se „daß“	qi „daß“	Infinitiv	Ohne Konjunktion
Matrixverb ↓					
Verben der Aktionalität	36		2[1]	19[2]	15[3]
Verba dicendi/declarandi	30	19[4]		1[5]	10[6]
Verben der sinnlichen Wahrnehmung	41	32[7]	1[8]	2[9]	6[10]
Verben der geistigen Wahrnehmung	24	19[11]	1[12]	2[13]	2[14]
Verben des Denkens, Meinens, Glaubens	8	5[15]		2[16]	1[17]
Verba Postulandi	11		3[18]	4[19]	4[20]
Verba Voluntatis	8			13[21]	8[22]
Verben des (Er)wartens	1		1[23]		
<i>duhetë/mund</i>	18			4[24]	14[25]

- [1] (Buz fol. 48v) HS Imp.: NS *qi* + mund
Ep, tÿ të lusmë, o i mujtuni Zot, ti neve tue na dëlirunë me të ëngjënuomitë shenjëtë, me mende të pã ëndonjë të keq ënbë festët qi kã me ardhunë ti në ban të mundë vinjmë.
 „Allmächtiger Gott wir bitten Dich, gib, daß wir, nachdem wir durch heiliges Fasten geläutert wurden, mit reinem Gedanken zum Fest, das Du uns zu kommen machst, kommen können.“
- [2] (Buz fol. 31v) HS Opt.: NS Infinitiv
e tue na pasunë purguom ën kafshëshit plaka neve ëndë vëllazëni<i>t të t' shelbuomet na bafhtë me shkuom.
 „Und nachdem wir von aller alten Schuld gereinigt sind, mache es [das Sakrament] uns einzutreten in die Bruderschaft der Erlösung.“
- [3] (Buz fol. 30) HS Imp.: NS Konj.Prs.
Ban, Zot, të për-zamë mishërierë t'ande ëndë viedmis klishësë s'ate
 „Mach, Herr, daß wir Dein Erbarmen aufnehmen in der Mitte Deiner Kirche.“
- [4] (Buz fol. 30) HS Ind.Prs.: *se* + Konj.Prs.
Për të vërtetë ü juve thom se këjo farë mos të shkonjë dierje gjithë këto mos jenë.

- „Wahrlich ich sage euch, daß diese Generation nicht vergeht, bis dies alles geschieht.“
- [5] (Buz fol. 41) HS Ind.Aor.: Infinitiv
E ü ëndal Jezü, ordhënoi ate me e shpëm për-para tī.
“Da blieb Jesus stehen und er befahl ihm, vor diesen geführt zu werden.”
- [6] (Buz fol. 41) HS Ind.Impf.: NS Konj.Prs.
E ata qi për-para venjinë, i thërisnë ai të heshtën.
“Und die, die vorangingen, riefen ihm zu, er solle schweigen.”
- [7] (Buz fol. 37) HS Imp.: NS *se* + Ind.Aor.
e shih se gjithë ü ënbëlodhnë e erdhnë ëm tÿ;
„Und siehe, daß sich alle versammelt haben und zu Dir kamen.“
- [8] (Buz fol. 46v) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Ind.Prs.
O Zot, ti qi sheh na qi jemi ën gjithë vërtudje me<e>nguom,
„O Herr, Du, der Du siehst, daß wir bar aller Kraft sind.“
- [9] (Buz fol. 37) HS Ind.Aor.: NS Infinitiv
E panë ënd' andërë ata me mos ü kthiem tek Erodi,
„Und sie sahen im Traum, daß sie nicht (mehr) zu Herods zurückkehren.“
- [10] (Buz fol. 39v) HS Ind.Aor.: NS Ind.Impf.
pā zhdo të tjerë tek jeshënë ëndë trekt pā punë; e ü tha atyne:
„Und er sah einige, daß sie auf dem Markt waren ohne Arbeit und sprach zu ihnen.“
- [11] (Buz fol. 30) HS Ind.Prs.: NS *se* + Ind.Perf.
Vëllazënë: jü dini se qish-do anshtë shkruom, na me xanë shkruom janë
„Brüder, ihr wisst, daß, was auch immer geschrieben ist, geschrieben ist, um uns zu belehren.“
- [12] (Buz fol. 42) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Konj.Perf.
Hinje se jü ditënë kur të ëngjënoni, qi jü të kini ënbaruom dëshirë t'aj, e gjithë pasënë t'aj, jü e doni ën detorësit s'ish për forcë.
„Siehe, daß sie euch erkennen, wenn ihr fasten werdet, daß ihr euer Verlangen entdeckt habt und ihr heftig alle eure Habe von euren Schuldnern (zurück)fordert.“
- [13] (Buz fol. 30v) HS Konj.Prs.: NS Infinitiv
për-se na të dimë me dhanë rëspostë atyne qi na kanë dërguom.
„Damit wir wissen, denen Antwort zu geben, die uns geschickt haben.“
- [14] (Buz fol. 38v) HS Imp.: NS Konj.Prs.
Ruojü mos e thuosh kuinaj,
„Gib acht, daß du es niemandem sagst.“
- [15] (Buz fol. 37v) HS Ind.Impf.: NS *se* + Ind.Prs.
E si ü kujtuonë të përintë, mā ata kujtonjinë se anshtë ëndër shoqënīt,
„Und als die Eltern (das) bemerkten, dachten sie aber, daß er bei den Begleitern ist.“
- [16] (Buz fol. 39v) HS Impf.: NS Infinitiv
E të parëtë kujtonishnë me pasunë mā shumë, ma edhe ata patnë kã një denār.
„Und die Ersten meinten, viel mehr zu bekommen, aber auch sie bekamen (nur) einen Denar.“
- [17] (Buz fol. 42v) HS Ind.Aor.: NS Konj.Prs.
E ata tue panë me ecunë për-ënbī detit, kujtuonë mos jetë kon gjā hie;
„Und als sie (ihn) über den See wandeln sahen, dachten sie, daß es wohl ein Trugbild wäre.“
- [18] (Buz fol. 41) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Opt.
Të lusemë, o i mujtuni Zot, qi na qi për-zūm dhunëtijënë e qiellet, pr'ato na ën gjithë së këqiashit klofshim defenduom.
„Allmächtiger Gott, wir bitten Dich, daß wir, die wir die Himmelspeise erhalten haben, durch diese vor allem Bösen geschützt sind.“

- [19] (Buz fol. 32v) HS Konj.Prs.: NS Infinitiv
e ai të lypnjë me ën madhështuom jo për-ënbī gjithë ata qi grëshitenë zota
 „Und er wird verlangen, erhoben zu werden über alles, was göttlich genannt wird.“
- [20] (Buz fol. 47v) HS Imp.: NS Konj.Prs.
E jü mos lypëni të ini grishunë mjeshtra;
 „Und ihr sollt nicht erbitten, ‚Meister‘ genannt zu werden.“
- [21] (Buz fol. 42v) HS Ind.Aor.: NS Infinitiv
e duoj ata me shkuom.
 „Und er wollte an ihnen vorübergehen.“
- [22] (Buz fol. 38v) HS Ind.Prs.: NS Konj.Prs.
ü duo të jësh dëlrinë.
 „Ich will, daß du gesund wirst.“
- [23] (Buz fol. 45v) HS Ind.Aor.: NS *qi* + Konj.Prs.
e ata prisnë motnë qi üjë të lëkundee.
 „Und sie erwarteten den Zeitpunkt, daß das Wasser bewegt werden wird.“
- [24] (Buz fol. 40) HS Ind.Prs.: NS Infinitiv
Në duhetë me ü levduom, e ü të levdonem ën sëmundet s'ime.
 „Wenn ich mich loben muß, so werde ich mich wegen meiner Schwäche loben.“
- [25] (Buz fol. 47) HS Ind.Prs.: NS Konj.Prs.
e tek ü vete jü nukë mundë vini.
 „Und wo ich hingehe, könnt ihr nicht hinkommen.“

(3.) Stellung der Nebensätze und ihrer Konkurrenten zum Hauptsatz

Konkurrent	Vordersatzstellung	Nachsatzstellung	Zwischensatzstellung	Klammersatzstellung
Subjekt				
Ohne Konjunktion		15[1]		
<i>qi</i> „daß“		1[2]		
<i>se</i> „daß“		6[3]		
<i>kush</i> „wer“	3[4]	1[5]		
<i>silli</i> „welcher“		1[6]		
Infinitiv		4[7]		
Objekt				
Ohne Konjunktion	1[8]	58[9]		
<i>ç</i> „was“		1		
<i>a</i> Fragepartikel		1		
<i>ku</i> „wo(hin)“		2[10]		
<i>kush</i> „wer“		3[11]		
<i>qi</i> „daß; was“	1[12]	9[13]		
<i>qish</i> „was auch immer“	4	16		

<i>sā</i> „wieviel“		1		
<i>se</i> „daß“		76[14]		
<i>se kaha</i> „woher“		1		
<i>se kush</i> „wer“		1		
<i>si</i> „wie“		1		
<i>teke</i> „ob“		1		
Infinitiv	1[15]	59[16]		
AcI	1[17]	10[18]		
Lokal				
<i>ku</i> „wo(hin)“		2		
<i>tek</i> „wo“	1[19]	2[20]		
<i>tuk</i> „wo“		1		
Temporal				
<i>dierje</i> „bis“		3[21]		
<i>dierje kur</i> „bis“		2[22]		
<i>ënbas-si</i> „nachdem“	2[23]			
<i>kur</i> „als, wenn“	18[24]	13[25]		
<i>në</i> „wenn“	1			
<i>parë-se</i> „bevor“	1[26]	2[27]		
<i>për-sā</i> „bis“		1		
<i>por-sā</i> „bis“	1			
<i>qysh</i> „bis“		1		
<i>sā</i> „gerade, solange als“	2[28]	2[29]		
<i>se</i> „wenn“	1			
<i>si</i> „als, nachdem“	26[30]	1		
Gerundiv	45[31]	10[32]		
Kausal				
<i>përse</i> „weil, denn“	2[33]	46[34]		
<i>se</i> „weil“		2		
Gerundiv	3[35]	1[36]		

Final				
Ohne Konjunktion		3[37]		
<i>në mos</i> „damit nicht“		1		
<i>përse</i> „damit“	1[38]	73[39]		
<i>qi</i> „damit“		8[40]		
<i>se</i> „damit“		3[41]		
Gerundiv		6[42]		
Infinitiv	5[43]	83[44]		
Konsekutiv				
<i>ashtü qi</i> „so daß“		2[45]		
<i>përse</i> „so daß“		1		
<i>qi</i> „so daß“		1		
Gerundiv		2[46]		
Konditional				
<i>në</i> „falls, wenn“	22[47]	11[48]		
<i>në mos</i> „falls nicht“	1[49]	1		
<i>sā</i> „wenn“	1[50]			
<i>se në</i> „wenn“		1		
Gerundiv		1[51]		
Modal				
<i>jo si</i> „nicht wie“		1		
<i>jo porsî</i> „nicht wie“		1		
<i>ma se</i> „als“		1		
<i>përse</i> „wie“		2		
<i>porsî</i> „wie“	3[52]	55[53]		
<i>sa</i> „so wie“		1		
<i>se</i> „wie“		8		
<i>si</i> „wie“	7[54]	8[55]		
<i>tek</i> „bei“		1		
Gerundiv	18[56]	61[57]		

Explikativsätze				
Infinitiv		5[58]		

- [1] (Buz fol. 42v) HS Ind.Impf.: NS Ind.Aor.
e ish për-qark së katërtësë orë natë erdh tek 'ta Jezü tue ecunë për-ënbë detit;
 „Und es war um die vierte Nachtstunde, daß Jesus zu ihnen kam, indem er über das Wasser wandelte.“
- [2] (Buz fol. 37v) HS Ind.Prs.: *qi* + Ind.Prs.
Qish anshtë qi jü më kërkoni?
 „Was ist (das), daß ihr mich sucht?“
- [3] (Buz fol. 32v) HS Ind.Prs.: NS *se* + Konj.Prs.
E muo asgjã nukë anshtë se ü të jëm gjykuom ën jush
 „Und mir macht es nichts aus, daß ich von euch gerichtet werde.“
- [4] (Buz fol. 40v) HS Konj.Prs.: NS *kush* + Ind.Prs.
Kush kã veshë me ëndigluom, ëndiglonjë.
 „Wer Ohren hat, um zu hören, der soll hören.“
- [5] (Buz fol. 49) HS Konj.Prs.: NS *kush* + Konj.Prs.
e mos jetë kush të na lypnjë pjesënë.
 „Und es soll nicht sein, daß (irgend)wer uns den Anteil streitig machen wird.“
- [6] (Buz fol. 37-37v) HS Konj.Prs.: NS *sija* + Ind.Prs.
e për-të-rimit të mendsë s'aj, për-se jü të mundë merii e sija anshtë vollundetja e t'inë
Zot,
 „Und durch die Erneuerung eures Geistes, damit ihr verstehen werdet, welches der Wille unseres Herrn ist.“
- [7] (Buz fol. 40v) HS Ind.Perf.: NS Infinitiv
Juve anshtë dhanë me njohunë kafshëtë e t'inë Zot të klishëvet;
 „Euch ist gegeben, die Geheimnisse Gottes zu wissen.“
- [8] (Buz fol. 48v) HS Ind.Prs.: NS geg. Futur
Ep, tÿ të lusmë, o i mujtuni Zot, ti neve tue na dëlirunë me të ëngjënuomitë shenjëtë,
me mende të pã ëndonjë të keq ënbë festët qi kã me ardhunë ti në ban të mundë
vinjmë.
 „Allmächtiger Gott wir bitten Dich, gib, daß wir, nachdem wir durch heiliges Fasten geläutert wurden, mit reinem Gedanken zum Fest, das Du uns zu kommen machst, kommen können.“
- [9] (Buz fol. 42v) HS Ind.Prs.: NS Ind.Aor.
për të vërtetë ü juve thom ata e për-zunë pagëturënë e tyne.
 „Wahrlich ich sage euch, daß diese ihren Lohn (schon) erhalten haben.“
- [10] (Buz fol. 37) Objekt/nachgestellt/indir. Frage: HS Ind.Aor.: NS *ku* + Konj.Prs.
E tue{e} ënbëliedhunë gjithë krenëtë e priftënet e shkruositë e popullit, pyeti ata kü
Krishti të lindee.
 „Und nachdem er alle Hohepriester und Schriftgelehrte des Volks versammelt hatte, fragte er sie, wo Christus geboren werden soll.“
- [11] (Buz fol. 47v) HS Ind.Prs.: NS *kush* + Konj.Prs.
e s'a<n>shhtë kush të mundën vollundetsë s'ate,
 „Und es gibt keinen, der Deinem Willen widerstehen wird.“
- [12] (Buz fol. 43) Objekt/vorangestellt/indir. Frage: HS Opt.: NS *qi* + Ind.Prs.
Zot, tÿ të lusmë, qi ënbë këtë shekullë na për misterja kemi, asthü ën jetet së
amëshuome na kloftë ëndimë.
 „Herr wir bitten Dich, was wir in diesem Leben als Geheimnis haben, soll uns so im

ewigen Leben Hilfe sein.“

- [13] (Buz fol. 46v) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Ind.Prs.
O Zot, ti qi sheh na qi jemi ën gjithë vërtudje me<e>nguom,
„O Herr, Du, der Du siehst, daß wir bar aller Kraft sind.“
- [14] (Buz fol. 47) HS Ind.Prs.: NS *se* + Ind.Prs.
Gjellin Zot Zoti iij, qi ai di se ü bukë nukë kam,
„Gott der Herr lebt, der weiß, daß ich kein Brot habe.“
- [15] (Buz fol. 42) HS Ind.Prs.: NS Infinitiv
ata me ditunë udhëtë e mī dëshëronjënë; por-si gjind qi ba{a}njinë gjyq, e qi s' kanë lanë të dërejtatë e t'inë Zot,
„Diese wollen meine Wege kennen, wie ein Volk, das Gerechtigkeit übt und das das Recht Gottes nicht verlassen hat.“
- [16] (Buz fol. 42) HS Ind.Prs.: NS Infinitiv
e lypnjënë me ü afëruom t'inë Zot, tue thashunë:
„Sie fordern, Gott nahe zu sein, indem sie sagen:“
- [17] (Buz fol. 43v) HS Imp.: NS Infinitiv
e ën ordhënit plak na me klenë purguom ëndë e përzienët të sherbëturësë për të shelbuom neve me shkuom na ban.
„Und mach uns von der alten Schuld gereinigt zu sein, um einzutreten in die Gemeinschaft des Dienstes um errettet zu werden.“
- [18] (Buz fol. 47v) HS Ind.Aor.: NS Infinitiv
deliberouë me na shelbuom në
„Er hat bestimmt, uns zu erretten.“
- [19] (Buz fol. 41v) HS Ind.Prs.: NS *tek* + Ind.Prs.
Për-se tek anshtë ari e vistari iij, atü anshtë edhe zemëra jote.
„Denn wo dein Schatz ist, dort ist auch dein Herz.“
- [20] (Buz fol. 31) HS Ind.Aor.: *tek* + Ind.Prs.
E këto kafshë ü banë ëndë Betanjet për-te Jordanit, tek Gjoni pagëzon.
„Und diese Dinge ereigneten sich in Bethanien, jenseits des Jordan, wo Johannes taufte.“
- [21] (Buz fol. 30) HS Konj.Prs.: *dierje* + Konj.Prs.
Për të vërtetë ü juve thom se këjo farë mos të shkonjë dierje gjithë këto mos jenë.
„Wahrlich ich sage euch, daß diese Generation nicht vergeht, bis dies alles geschieht.“
- [22] (Buz fol. 32v) HS Imp.: HS *dierje kur* + Konj.Prs.
E për kaqë jü mos gjykoni as-ëndonjë kafshë parë herrësë, dierje kur të vinjë Zot'ynë;
„Und deshalb richtet nicht vor der Zeit, bis der Herr kommen wird.“
- [23] (Buz fol. 37v) HS Ind.Aor.: NS *ënbas-si* + Ind.Aor.
E ënbas-si kle e treta ditë e gjetnë ëndë klishët
„Und nachdem es der dritte Tag war, fanden sie ihn im Tempel.“
- [24] (Buz fol. 42v) HS Imp.: NS *kur* + Ind.Prs.
Kur ti ban lëmoshënënë, mos bierë tronbetësë për-para veti, por-si e banjënë hipokrititë ëndë sinagogat e pr' udhat, për-se të jenë ënderunë ën nierëzishit;
„Wenn du Almosen gibst, trompete es nicht vor dir her, wie es die Heuchler in der Synagoge und auf der Strasse tun, damit sie von den Menschen verehrt werden.“
- [25] (Buz fol. 43v) HS Ind.Prs.: NS *kur* + Ind.Prs.
e të i lypinj por-si lypën barë grigjnë e tī kur anshtë ëndë viedmis dhendet tī kur janë për-da<a>të,
„und ich werde sie beobachten, wie der Hirte seine Herde beobachtet, wenn er inmitten seiner Schafe ist, die zertreut wurde.“

- [26] (Buz fol. 49) HS Ind.Aor.: NS *parë se* + Ind.Aor.
e parë se ü afëruo atyne, ata ü kujtuonë me e ënvrām,
 „Und bevor er sich ihnen näherte, fassten sie den plan, ihn zu töten.“
- [27] (Buz fol. 49v) HS Konj.Prs.: NS *parë se* + Konj.Prs.
e të të bekonj për-para t'inë Zot, parë se ü të vdes.
 „Und ich werde dich vor dem Herrn preisen, bevor ich sterben werde.“
- [28] (Buz fol. 48v) HS Ind.Aor.II: NS *sā* + Ind.Aor.
E ü bā sā vdiq i vobegü, e kle shpūm ën engjëjshit ëndë gjī të Abra<a>mit;
 „Und als es geschah, daß der Arme starb, wurde er von den Engeln in den Schoß Abrahams getragen.“
- [29] (Buz fol. 44) HS Imp.: NS *sā* + Ind.Prs.
theritëniū sā anshtë afërë.
 „Ruft (ihn), solange er nahe ist.“
- [30] (Buz fol. 37) HS Ind.Aor.: *si* + Ind.Aor.
E si panë ujlline se ënbet, asthü me të madh gazëmend ü gëzuonë;
 „Und als sie den Stern sahen, daß er hält, da freuten sie sich mit großer Freude.“
- [31] (Buz fol. 38v) HS Ind.Impf.: NS Gerundiv
tue klenë Jezü diergunë ën malit, shumë gjind e ëndiqnjinë.
 „Als Jesus vom Berg herabgestiegen war, folgte ihm eine große Menge.“
- [32] (Buz fol. 42v) HS Ind.Impf.: NS Gerundiv
E pā se ata fort fëdigishnë tue vozitunë, përse kishnë herënë kondra,
 „Und er sah, daß sie sich heftig abmühten als sie ruderten, weil sie Gegenwind hatten.“
- [33] (Buz fol. 47) HS Konj.Prs.: NS *për-se* + Opt.
përse jü në mos besofshi se ü jam, jü të vdisni ëndë kuaëtë t'uoj.
 „Weil ihr nicht glauben wollt, daß ich es bin, werdet ihr in euren Sünden sterben.“
- [34] (Buz fol. 31) HS Konj.Prs.: NS *për-se* + Konj.Prs.
e na të ecnjëmë pr'udhë të tī, për-se ën Sionit të dalë ligjja
 „Und wir werden auf seinem Weg gehen, weil aus Zion das Gesetz kommen wird.“
- [35] (Buz fol. 40) HS Ind.Prs.: NS Gerundiv
jü tue klenë t' urtë shufreni me zemërë të mirë ata qi janë të pā-ditunë.
 „Weil ihr klug seid, ertragt ihr gerne die, die ohne Wissen sind.“
- [36] (Buz fol. 30) HS Imp.: NS Gerundiv
Ënço, t̄ të lusmë, Zot, të mujtunitë t'at, e eja për-se ti tue klenë të lutunitë t'anë e të shpëtuomitë t'anë na të jemi të denjë ën kësi perikuli të kuaëvet t'inëve na me klenë dëllirunë e shelbuom.
 „Wir bitten Dich Herr, richte Deine Macht auf, und komme, damit, weil Du unser Flehen und unsere Rettung bist, wir würdig sind, aus dieser Gefahr unserer Sünden errettet und erlöst zu werden.“
- [37] (Buz fol. 48v) HS Imp.: NS Konj.Prs.
e dërgo Laxarinë të lagnjë gjishtnë mā të vogëlinë ënd'ujë, për-se ai a të më refreskon gluhënë t'eme, për-se ü vinj munduom ëndë këte flakë.
 „Und schicke den Lazarus, damit er die Fingespitze ins Wasser eintauchen wird, damit er mir meine Zunge erfrischen wird, weil ich in dieser Flamme gequält werde.“
- [38] (Buz fol. 37v) HS Ind.Aor.: NS *për-se* + Konj.Prs.
ma për-se të banee me ü ditunë Izraelit, pr'ashtü ü ershë me pagëzuom ënd' ujë.
 „Aber, damit es in Israel zu wissen geschieht, ich bin gekommen, um im Wasser zu taufen.“
- [39] (Buz fol. 47v) HS Ind.Prs.: NS *për-se* + Konj.Prs.
E hinje se ü ënbëliedh dÿ drū, për-se ü të banj pak gjellë muo e birit t'im;
 „Und siehe, daß ich zwei Hölzer sammle, damit ich für mich und meinen Sohn ein

wenig Speise bereiten werde.“

- [40] (Buz fol. 39v) Adverbiale/final/nachgestellt/konjunkcional: HS Imp.: NS *qi* + Opt.
ti na ep afërë, qi kondra gjithë kafshëvet këqia, ëndimet së doktorit së gjindsë na klofshim defenduom.
„Sei uns gnädig, damit wir durch den Beistand des Völkerlehrers gegen alle üblen Dinge geschützt sind.“
- [41] (Buz fol. 40) HS Ind.Aor.: NS *se* + Ind.Prs.
E për këta ü trī herrë luta t'enë Zonë se kë mundim dahetë ën meje;
„Und deshalb habe ich dreimal den Herrn gebeten, damit diese Qual von mir weicht.“
- [42] (Buz fol. 37v) HS Ind.Aor.: NS Gerundiv
e si nukë e gjetnë ü kthyenë ëm Jeruzalem tue lypunë.
„Und als sie ihn nicht fanden, kehrten sie nach Jerusalem zurück, um (ihn) zu suchen.“
- [43] (Buz fol. 30) HS Ind.Perf.: NS Infinitiv
Vëllazënë: jü dini se qish-do anshtë shkruom, na me xanë shkruom janë
„Brüder, ihr wisst, daß, was auch immer geschrieben ist, geschrieben ist, um uns zu belehren.“
- [44] (Buz fol. 37) HS Ind.Prs.: NS Infinitiv
e na vijmë ate me e adoruom.
„Und wir kommen, um ihn anzubeten.“
- [45] (Buz fol. 40v) HS Konj.Prs.: NS (ashtü) *ashtü qi* + Konj.Prs.
e ü të këm gjithë fë, asthü qi ü të derpërtonj gjithë maltë, e të mos këm karitat, asgjë nukë jam.
„Und hätte ich allen Glauben, so daß ich alle Berge versetzen könnte, und hätte ich die Liebe nicht, wäre ich nichts.“
- [46] (Buz fol. 39) HS Ind.Impf.: NS Gerundiv
E ata maravejonishnë, tue thashunë:
„Und sie wunderten sich, so daß sie sagten:“
- [47] (Buz fol. 38v) HS Konj.Prs.: NS *në* + Ind.Prs.
për-se ti në bafsh këta ti të{i} <ën>bëliedhsh thëngjij për-ënbī krye të tī t' ëndhezunë.
„Darum, falls du das machst, sammelst du feurige Kohlen auf seinem Haupt.“
- [48] (Buz fol. 40) HS Ind.Prs.: NS *në* + Ind.Prs.
Duroni në ü hiek kush ënbë sherbëturë,
„Ihr erduldet es, wenn irgendeiner euch knechtet.“
- [49] (Buz fol. 48v) HS Konj.Prs.: NS *në mos* + Opt./Konj.Prs.
Ata në mos ëndiglofshinë Mojzeut e profetëvet edhe në ëngjallë, kush ën së vdekunishit të mos besonjëne.
„Wenn sie nicht auf Moses und die Propheten hören, werden sie nicht glauben, auch wenn einer von den Verstorbenen aufersteht.“
- [50] (Buz fol. 38v) HS Imp.: NS *sā* + Ind.Prs.
E sā mundëni, bani të keni paq me gjithë kana, tue mos bām vendetë për vetë-vetëhenë.
„Und wenn ihr es vermögt, macht, daß ihr mit allen Frieden habt, damit ihr selbst nicht Rache nehmt.“
- [51] (Buz fol. 30v) HS Konj.Prs.: NS Gerundiv
E Zot'ynë i shpënesësë ai juve ënbushhtë ën gjithë gazëmendi e ën paqi jü tue besuom
„Und der Gott der Hoffnung erfülle euch mit aller Freude und Frieden, wenn ihr glaubt.“
- [52] (Buz fol. 47) HS Ind.Aor.: NS *por-si* + Ind.Aor.
por-si më ënpsoi Ati, këto kafshë foli:
„Ich erzählte die Dinge, so wie der Vater mich lehrte.“

- [53] (Buz fol. 30v) HS Imp.: NS *por-si* + Ind.Prs.
ëndëreqëni u dhënë e t'inë Zot, por-si thotë Izaia profeta.
 „Bereitet den Weg des Herrn, wie es der Prophet Jesaja sagt.“
- [54] (Buz fol. 45) HS Ellipse: NS *si* + Ind.Prs.
si shpirti i atet janë shpirtëna të mī, asthū shpirti i birit;
 „Wie die Seele des Vaters mir gehört, so (auch) die Seele des Sohnes.“
- [55] (Buz fol. 49) HS Konj.Prs.: NS *si* + Ind.Prs.
e muo të më bijësh cihariq si shkon kafsha.
 „Und du sollst mir melden, wie die Sache vorangeht.“
- [56] (Buz fol. 43v) HS Konj.Prs.: NS Gerundiv
E tue ü për-gjegjunë, regji t'ü thoetë atyne:
 „Und indem er antwortet, wird der König zu ihnen sagen:“
- [57] (Buz fol. 44) HS Konj.Prs.: NS Gerundiv
Ashtü atë-herrë të i për-gjegjenë edhe ata, tue i thashunë:
 „So werden ihn dann auch diese fragen indem sie sagen:“
- [58] (Buz fol. 37v) HS Ind.Impf.: NS Infinitiv
Tue klenë Jezü ën dÿ-ënbë-dhietë vietësh, e tue votë ëm Jeruzalem por-si ish zakoni me votë ditëne e festësë, vote me Jozefnë e me t' amët Mërinë.
 „Als Jesus 12 Jahre alt war, machte er sich mit Joseph und mit seiner Mutter Maria auf den Weg, um nach Jerusalem zu gehen, wie es Gesetz war, zum Festtag zu gehen.“

(4.) Modusgebrauch und consecutio temporum

4.1. Modus- und Tempusgebrauch bei Subjektsätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.		Ind.Impf.		Ind.Aor.	Ind.Perf.	Konj.Prs.		Konj.Perf.		Opt.
NS ↓											
Ind.Prs.	<i>qi</i>	1					<i>se</i>	1			
	<i>se</i>	1					<i>kush</i>	2			
							<i>silli</i>	1			
Ind.Impf.			<i>se</i>	2							
Ind.Aor.			1		1						
Konj.Prs.	<i>se</i>	1					<i>kush</i>	1	<i>kush</i>	1	
	10										
Konj.Impf.	1						1				
Konj.Aor.							1				
Infinitiv	1					1	<i>se</i>	1			1
							1				

4.2. Modus- und Tempusgebrauch bei Objektsätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.		Ind.Impf.		Ind.Aor.	Ind.Perf.	Ind.Plusquam-perf.	Futur
NS ↓								
Ind.Prs.	<i>ç</i>	1	<i>se</i>	1	<i>qish</i>	3		

	<i>kush</i>	1			<i>se</i>	4			
	<i>qi</i>	3							
	<i>qish</i>	4							
	<i>se</i>	23							
	<i>se kaha</i>	1							
	<i>se kush</i>	1							
	2								
Ind.Impf.	<i>ku</i>	1	<i>qish</i>	1	<i>se</i>	3			
	<i>qish</i>	1	<i>se</i>	1	1				
	<i>se</i>	1							
Ind.Aor.	<i>se</i>	5			<i>qish</i>	1			
	3				<i>se</i>	4			
Ind.Perf.	<i>qish</i>	1					<i>qish</i>	1	
	<i>se</i>	1							
Ind.Plusquamperf			<i>se</i>	1	<i>se</i>	1		<i>se</i>	1
					1				
Futur	<i>se</i>	2							<i>qi</i>
	1								1
Futur II	<i>se</i>	1							
Optativ	<i>qi</i>	2							
	<i>se</i>	1							
Imp.	2								
Konj.Prs.	<i>kush</i>	1	<i>si</i>	1	<i>ku</i>	1			
	<i>se</i>	5	<i>teke</i>	1	<i>qi</i>	1			
	22		1		<i>se</i>	1			
					2				
Konj.Impf.	1								
Konj.Perf.	<i>qi</i>	1							
	<i>se</i>	1							
Infinitiv	<i>se</i>	1	1		18				1
	27								
Ellipse	2								

HS/ÜS →	Opt.	Imp.	Koni.Prs.	Koni.Aor.	Gerundiv	Infinitiv
---------	------	------	-----------	-----------	----------	-----------

NS ↓										
Ind.Prs.	<i>se</i>	1	<i>a</i>	1	<i>kush</i>	1			<i>se</i>	3
			<i>qi</i>	1	<i>qish</i>	3				
					<i>sā</i>	1				
					<i>se</i>	7				
Ind.Impf.					<i>se</i>	1	<i>se</i>	3		
Ind.Aor.			<i>se</i>	2	<i>se</i>	1				
			1							
Futur			<i>qish</i>	1	<i>qish</i>	1				
Konj.Prs.			<i>qi</i>	1	<i>qish</i>	1			<i>qish</i>	1
			<i>qish</i>	1	2					
			18							
Infinitiv	3		5		11		1	3		

4.3. Modus- und Tempusgebrauch bei Lokalsätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.		Ind.Aor.		Imp.	
NS ↓						
Ind.Prs.	<i>tek</i>	1	<i>tek</i>	1	<i>tek</i>	1
Ind.Impf.	<i>ku</i>	1				
Ind.Aor.	<i>tuk</i>	1				
Konj.Prs.			<i>ku</i>	1		

4.4. Modus- und Tempusgebrauch bei Temporalätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.		Ind.Impf.		Ind.Aor.		Aor. II		Ind.Perf.		Futur	
NS ↓												
Ind.Prs.	<i>kur</i>	6										
	<i>në</i>	1										
	<i>por sā</i>	1										
	<i>sā</i>	1										
	<i>si</i>	2										
Ind.Impf.			<i>kur</i>	1								
Ind.Aor.	<i>ënbas-si</i>	1	<i>si</i>	2	<i>ënbas-si</i>	1	<i>sā</i>	1				
	<i>si</i>	3			<i>dierje kur</i>	1						

				<i>kur</i>	1			
				<i>parë</i>	1			
				<i>se</i>				
				<i>si</i>	15			
Aor. II				<i>si</i>	2			
Ind.Plusquamperf.	<i>si</i>	1		<i>sā</i>	1			
Konj.Prs.	<i>kur</i>	1					<i>kur</i>	1
PPP	<i>kur</i>	1						
Gerundiv	7		5	24			2	
Ellipse							<i>qysh</i>	1

HS/ÛS →	Opt.	Imp.	Konj.Prs.		Infinitiv	Gerundiv
NS ↓						
Ind.Prs.		<i>kur</i>	2	<i>kur</i>	1	
		<i>për sã</i>	1	<i>parë</i> <i>se</i>	1	
		<i>sã</i>	1	<i>se</i>	1	
Fut. II			<i>kur</i>	1		
Konj.Prs.		<i>dierje</i>	1	<i>dierje</i>	2	
		<i>dierje</i>	1	<i>kur</i>	9	
		<i>kur</i>	4	<i>parë</i>	1	
		<i>si</i>	1	<i>se</i>		
Konj.Perf.		<i>kur</i>	1	<i>kur</i>	2	
		<i>si</i>	1			
Gerundiv	3	3	8	1	2	

4.5. Modus- und Tempusgebrauch bei Kausalsätzen

HS/ÛS →	Ind.Prs.		Ind.Impf.		Ind.Aor.		Imp.		Konj.Prs.		Konj.Impf.	
NS ↓												
Ind.Prs.	<i>përse</i>	7			<i>përse</i>	2	<i>përse</i>	8	<i>përse</i>	5		
							<i>se</i>	1				
Ind.Impf.			<i>përse</i>	2	<i>përse</i>	1						
Ind.Aor.	<i>përse</i>	1			<i>përse</i>	1	<i>përse</i>	2	<i>përse</i>	2		
Ind.Perf.							<i>përse</i>	2				

Ind.Plusquam-perf.		<i>përse</i>	1				
Futur					<i>përse</i>	1	
					<i>se</i>	1	
Opt.						<i>përse</i>	1
Konj.Prs.	<i>përse</i>	2			<i>përse</i>	2	<i>përse</i> 2
Gerundiv	2		1	1			<i>përse</i> 1

HS/ÛS →	Konj.Aor.		Gerundiv		PPP		Ellipse	
NS ↓								
Ind.Prs.	<i>përse</i>	1	<i>përse</i>	1				
Ind.Perf.					<i>përse</i>	1	<i>përse</i>	1

4.6. Modus- und Tempusgebrauch bei Finalsätzen

HS/ÛS →	Ind.Prs.		Ind.Impf.		Ind.Aor.		Aor. II		Ind.Perf.		Futur	
NS ↓												
Ind.Prs.	<i>përse</i>	1			<i>se</i>	1			<i>përse</i>	1		
	<i>qi</i>	1										
	<i>se</i>	1										
Ind. Plusquam-perf.							<i>përse</i>	1				
Konj.Prs.	<i>përse</i>	8			<i>përse</i>	4						
	<i>qi</i>	1			<i>qi</i>	1						
Konj.Impf.					<i>përse</i>	1						
Gerundiv					2							
Infinitiv	28		1		15				<i>përse</i>	1	1	
									3			

HS/ÛS →	Imp.		Opt.		Konj.Prs.		Konj.Impf.		Infinitiv		Gerundiv	
NS ↓												
Ind.Prs.	<i>përse</i>	6							<i>qi</i>	1		
	1											
Opt.	<i>në mos</i>	1	<i>përse</i>	1								
	<i>përse</i>	2	<i>qi</i>	1								

	<i>qi</i>	3							
Konj.Prs.	<i>përse</i>	24	<i>përse</i>	2	<i>përse</i>	9		<i>përse</i>	4
	2								
Konj.Perf.	<i>përse</i>	2							
Gerundiv	<i>përse</i>	1	<i>përse</i>	1	2				1
			1						
Infinitiv	<i>përse</i>	3	5		14	1	7		2
	10								

HS/ÜS →	Ellipse	
NS ↓		
Ind.Prs.	<i>se</i>	1
Konj.Prs.	<i>përse</i>	2
Infinitiv	1	

4.7. Modus- und Tempusgebrauch bei Konsekutivsätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.		Ind.Impf.		Ind.Aor.		Imp.		Konj.Prs.	
NS ↓										
Ind.Prs.	<i>qi</i>	1								
Konj.Prs.	<i>ashtü qi</i>	1					<i>përse</i>	1	<i>ashtü qi</i>	1
Gerundiv			1		1					

4.8. Modus- und Tempusgebrauch bei Konditionalsätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.		Ind.Aor.		Ind.Perf.		Futur		Imp.		Konj.Prs.		Gerundiv	
NS ↓														
Ind.Prs.	<i>në</i>	7	<i>në</i>	1					<i>në</i>	1	<i>në</i>	3		
	<i>në</i>	1							<i>sā</i>	1				
	<i>mos</i>													
Ind.Impf.					<i>në</i>	1								
Opt.	<i>në</i>	3					<i>në</i>	1	<i>në</i>	1	<i>në</i>	7	<i>në</i>	1
									<i>se në</i>	1	<i>në</i>	1	<i>mos</i>	
Konj.Prs.	<i>në</i>	1									<i>në</i>	1		
Konj.Impf.	<i>në</i>	1												
Gerundiv											1			

Ellipse	<i>në</i>	2							
---------	-----------	---	--	--	--	--	--	--	--

4.9. Modus- und Tempusgebrauch bei Modalsätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.		Ind.Impf.		Ind.Aor.		Ind.Perf.		Futur		Fut. II	
NS ↓												
Ind.Prs.	<i>se</i>	1	<i>sā</i>	1								
	<i>si</i>	1										
Ind.Impf.	<i>se</i>	1	<i>porsi</i>	2	<i>porsi</i>	1						
Ind.Aor.	<i>porsi</i>	1			<i>porsi</i>	3						
					<i>si</i>	1						
Ind.Perf.	<i>porsi</i>	2										
Ind.Plusquam-perf.	<i>porsi</i>	1			<i>porsi</i>	1						
Konj.Prs.	<i>jo si</i>	1										
	<i>jo pors</i>	1										
Konj.Impf.	<i>porsi</i>	1										
Konj.Perf.	<i>si</i>	1									<i>pors</i>	1
Gerundiv	17		3		<i>pors</i>	1			1			
					37							
Substantiv					<i>tek</i>	1						
Ellipse	<i>pors</i>	3	<i>pors</i>	1	<i>pors</i>	1	<i>pors</i>	1	<i>pors</i>	1		
	<i>se</i>	2										

HS/ÜS →	Opt.		Imp.		Konj.Prs.		Infinitiv		Gerundiv		Ellipse	
NS ↓												
Ind.Prs.	<i>pors</i>	2	<i>pors</i>	2	<i>pors</i>	5	<i>pors</i>	1			<i>si</i>	1
			<i>si</i>	1	<i>si</i>	3	<i>se</i>	1				
Ind.Impf.									<i>pors</i>	1		
Ind.Aor.	<i>si</i>	1	<i>përse</i>	1	<i>pors</i>	3	<i>pors</i>	1				
			<i>pors</i>	4	<i>si</i>	2						
			<i>si</i>	1								
Ind.Perf.			<i>përse</i>	1	<i>pors</i>	1	<i>si</i>	1				
Konj.Prs.					<i>si</i>	2						
Konj.Aor.					<i>pors</i>	1						
PPP			<i>pors</i>	1								

Gerundiv	3	3	11	2	<i>porsi</i>	1	1		
					1				
Ellipse		<i>porsi</i>	2	<i>mā se</i>	1	<i>porsi</i>	1	<i>porsi</i>	1
				<i>porsi</i>	9			<i>se</i>	2
				<i>se</i>	1				

4.10. Modus- und Tempusgebrauch bei Explikativsätzen

HS/ÜS →	Ind.Prs.	Ind.Impf.
NS ↓		
Infinitiv	4	1

(5.) Korrelate und ähnliches

5.1. Korrelate bei Subjektsätzen

HS/ÜS →	<i>ai</i> „der, dieser“
NS ↓	
<i>kush</i> „wer“	2[1]

- [1] (Buz fol. 48) Subjekt/vorangestellt/indir. Frage: HS Konj.Prs.: NS *kush* + Ind.Prs.
e kush ëndër jū do me klenë i parë ai të jetë sherbëtori ū{u}j;
 „Und wer von euch der erste sein will, der wird euer Diener sein.“

5.2. Korrelate bei Lokalsätzen

HS/ÜS →	<i>atü</i> „dort“
NS ↓	
<i>tek</i> „wo“	1[1]

- [1] (Buz fol. 41v) HS Ind.Prs.: NS *tek* + Ind.Prs.
Për-se tek anshtë āri e vistari ijët, atü anshtë edhe zemëra jote.
 „Denn wo dein Schatz ist, dort ist auch dein Herz.“

(6.) Relativsätze

6.1. Stellung der Relativsätze

	Vordersatzstellung	Nachsatzstellung
<i>qi</i> „der“		151
<i>qish</i> „wer/was auch immer“		17
<i>qishdo</i> „wer auch immer“	2	1

<i>gjithkush</i> „wer auch immer“	2	
<i>ç</i> „was“		1
<i>kush</i> „wer“		1
<i>sillido</i> „wer auch immer“	1	
Gerundiv		5
PPP		3

6.2. Arten der Relativsätze

	verallg.	restr.	appos.
Bezugswort voran	12[1]	117[2]	159[3]
Bezugswort nach	3[4]		
ohne Bezugswort	7[5]		
Bezugswort im Verb des HS ausgedrückt		2[6]	

- [1] (Buz fol. 31) HS Konj.Prs.: NS *qish* + Konj.Prs.
e për-kaqë ata qish ën teje të lindetë shenjët të grëshitetë e biri i t'inë Zot.
 „Und deshalb wird das, was auch immer von dir geboren wird, heilig genannt werden und der Sohn Gottes.“
- [2] (Buz fol. 31v) HS PPP: NS *qi* + Ind.Aor.
Bekuom ti, qi besove, për-se kanë me ü ënbaruom gjithë ato kafshë qi ën s'inë Zot janë thashunë.
 „Gesegnet bist Du, die Du glaubtest, weil sich alle diese Dinge erfüllt haben, die von unserem Herrn verkündet wurden.“
- [3] (Buz fol. 31v) HS Ind.Aor.: NS *qi* + Ind.Impf.
E si Elizabeta gjegj të ënfalëte e Mërisë, djalëtë e saj qi kish ëndë bark ü gëzuo
 „Und als Elisabeth den Gruß der Maria vernahm, freute sich ihr Junge, den sie im Bauch hatte.“
- [4] (Buz fol. 44) HS Imp.: *qish-do* + Ind.Prs.
e qish-do na për 'to meritojmë ti na e hiq.
 „Und was auch immer wir dafür verdienen, wende Du von uns ab.“
- [5] (Buz fol. 30v) HS Imp.: NS *qish* + Ind.Aor.
üni e epëni cihariq Gjonit qish jü gjegjtë e patë:
 „Geht und berichtet dem Johannes, was auch immer ihr gehört und gesehen habt.“
- [6] (Buz fol. 32v) HS Ind.Prs.: NS *qi* + Ind.Prs.
Bekuom je qi ri për-ënbī kerubint tue pasunë qyrë visetë e poshtëra t'ënthella,
 „Gepriesen bist Du, der Du thronst über den Cherubim, indem Du über alle Tiefen blickst.“

(7.) Etymologische Bestimmung der Konjunktionen

Konjunktion	Stamm	Kasus	Genus	Numerus	Partikel	Literatur
<i>a</i> Fragepartikel	* <i>h₂an?</i>					Demiraj 1997 ¹ , S. 69
<i>ashtü qi</i> „so daß“	* <i>a_u-</i>				* <i>stu</i> < *(<i>e</i>) <i>sto-</i> ?? ²	Çabej 1976 ³ , S. 101f.
<i>ç</i> „was“	< <i>qish</i> ⁴					Pedersen 1900 ⁵ , S. 328; Çabej 1987 ⁶ , S. 73f.
<i>dierjë</i> „bis“	* <i>en-tero-</i>					Jokl 1911 ⁷ , S. 59
<i>ënbas-si</i> „nachdem“						
<i>ku</i> „wo(hin)“	* <i>k^uu</i>			Sg.		Demiraj 1997, S. 227
<i>kur</i> „als, wenn“	* <i>k^uu</i>				*- <i>rV</i>	Demiraj 1997, S. 227
<i>kush</i> „wer“	* <i>k^uo-</i>			Sg.	+* <i>so-</i>	Klingenschmitt 1994 ⁸ , S. 348
<i>mā se</i> „als“						
<i>në</i> „wenn“	* <i>entos</i>			Sg.		Klingenschmitt, <i>Numerals</i> ⁹ , S. 21
<i>në mos</i> „damit nicht; wenn nicht“					* <i>meh₁-k^ue</i>	Demiraj 1997, S. 276
<i>parë-se</i> „bevor“	* <i>p^h₂u^o-</i>					Klingenschmitt 1982, S. 68, Demiraj 1997, S. 311
<i>për-sā</i> „bis“	* <i>pr</i> □				(+ <i>-sā</i>)	Pedersen 1894 ¹⁰ , S. 248,

¹Bardhyl Demiraj, Albanische Etymologien (Untersuchungen zum albanischen Erbwortschatz), LSIE 7, Amsterdam/Atlanta 1997.

²Analyse wegen Buzuku *shtu*, Arnold von Harff <*sto*> „ja“ und der verwandten Bildung *kësh_{tü}* „so“ als *a-sh_{tü}* (siehe dazu Çabej, a.a.O.). Das zweite Element könnte ähnlich den italischen pronominalen Bildungen des Typs lat. *iste* zu interpretieren sein.

³Eqrem Çabej, Studime etimologjike në fushë të shqipes, Bd. II, Tirana 1976.

⁴Alban. *ç* ist Schwachtonentwicklung aus *qish*, s. dort.

⁵Holger Pedersen, Die gutturale im Albanesischen, KZ 36, 1900, S. 277-340.

⁶Eqrem Çabej, Studime etimologjike në fushë të shqipes, Bd. III, Tirana 1987.

⁷Norbert Jokl, Studien zur albanesischen Etymologie und Wortbildung, Wien 1911.

⁸Gert Klingenschmitt, Das Tocharische in indogermanistischer Sicht, in: Bernfried Schlerath (Hg.), Tocharisch. Akten der Indogermanischen Gesellschaft Berlin, September 1990 (= TIES, Sup. Ser. 4), Reykjavík 1994, S. 310-411.

⁹Gert Klingenschmitt, The Albanian Numerals, unpubl. Manuskript, 116 SS.

¹⁰Holger Pedersen, Bidrag til den albanesiske sproghistorie, Festskrift til Vilhelm Thomsen, København 1894, S. 246-257.

						Demiraj 1997, S. 317
<i>përse</i> „weil; damit; so daß; wie“	* <i>pr</i> □				(+ <i>-se</i>)	Pedersen 1894, S. 248, Demiraj 1997, S. 317
<i>por-sā</i> „bis“	< lat. <i>porrō</i>				(+ <i>-sā</i>)	Meyer 1891 ¹¹ , S. 346
<i>porsi</i> „wie“	< lat. <i>porrō</i>				(+ <i>si</i>)	
<i>qi</i> „daß; was; damit; so daß“	* <i>k^hi-d</i>	Nom.- Akk.	n.	Sg.		Çabej 1976/II ¹² , S. 61f.
<i>qish</i> „was (auch immer)“	* <i>k^hi-d</i>	Nom.- Akk.	n.	Sg.		
<i>qysh</i> „bis“						
<i>sā</i> „wieviel; solange, gerade als; wenn; so wie“	* <i>k^hah₂nt</i> ??					Anm: Der Anlaut müßte analogisch sein
<i>se</i> „daß; wenn; weil; damit; wie“	* <i>k^hōd</i> oder * <i>k^hi-h₂</i> ¹³	Abl.	m./n.	Sg.		Pedersen 1900, S. 317 ¹⁴
<i>se kaha</i> „woher“	* <i>k^hod</i>	Nom.- Akk.	n.	Sg.	<i>se</i> ⁻¹⁵	Pedersen 1900, S. 317
<i>silli</i> „welcher“	* <i>k^hih₂- lo-</i>					Çabej 1976/I ¹⁶ , S. 91f.
<i>si</i> „wie; als; nachdem“	* <i>k^hi-h₁</i>	Instr.	n.	Sg.		Anm: Möglich wäre auch Lok. * <i>k^heĭ</i>
<i>tek</i> „wo; bei“	* <i>tō(d)</i>	Abl.	m./n.	Sg.	*- <i>k^hu</i>	Demiraj 1997, S. 383
<i>tuk</i> „wo“	* <i>tu</i>	Lok.		Sg.	*- <i>k^hu</i>	Anm: <i>tuk</i> kann aber auch späte Umformung von <i>tek(u)</i> nach <i>tu</i> sein

¹¹Gustav Meyer, Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache, Strassburg 1891.

¹²Eqrem Çabej, Studime gjuhësore II, Prishtina 1976.

¹³Mit Umsyllabifizierung zu (Nom.-Akk.Pl. n.) **k^hĭ-ə₂* > *se*, vgl. lat. *quia*, griech. ὅσσα.

¹⁴Der Anlaut von *se* müßte bei dieser Herleitung analogisch nach anderen Formen umgestaltet sein.

¹⁵*Se* dient hier zur Verstärkung.

¹⁶Eqrem Çabej, Studime gjuhësore I, Prishtina 1976.

Friedrich-Schiller-Universität Jena
Lehrstuhl für Indogermanistik
Herrn Dr. Joachim Matzinger
Zwätzengasse 12
07743 Jena
Mail: j.matzinger@gmx.de
Web: <http://ulblin01.thulb.uni-jena.de/indogermanistik/>
© 2004